

DOI: <https://10.34137/jilses.1665664>

Geliş Tarihi: 25 Mart 2025

Received: 25 March 2025

Kabul Tarihi: 23 Haziran 2025

Accepted: 23 June 2025

Makale Türü: *Araştırma Makalesi*

Research Type: *Research Article*

Yılmaz E, Aktürk A. (2025). Ebeveyn Beklentisi Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 11(1), 22-42. <https://10.34137/jilses.1665664>

Ebeveyn Beklentisi Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Ercan YILMAZ¹ Abdullah AKTÜRK²

Öz

Bu çalışmada ebeveynlerin beklentilerini belirleyebilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracının geliştirilmesini amaçlanmıştır. Ebeveyn beklenti ölçeği teorik olarak beklenti kuramına dayalı bir biçimde tasarlanmıştır. Ölçeğin test edildiği çalışma grubu rassal bir biçimde oluşturulmuştur. Ölçeğin geliştirilme aşamasında açımlayıcı faktör analizleri için 475 ebeveyn, doğrulayıcı faktör analiz için 350 ebeveyn, test tekrar test ve pilot çalışma gibi diğer aşamalarda da 75 ebeveyn veri toplanmıştır. Toplamda 900 kişiden oluşan çalışma grubunun %46,7' si erkek, %53,3' ü kadındır. Ayrıca çalışma grubunun %35,5' i düşük gelir düzeyine, %46,7'si orta gelir düzeyine, %17,8' i yüksek gelir düzeyine sahiptir. Ebeveyn beklenti ölçeğinin yapı geçerliği ilk olarak AFA daha sonra ise DFA ile sınanmıştır. Yapılan analizlerde ölçeğin 21 maddeye sahip olduğu görülen ölçeğin boyutları Vroom'un beklenti kuramına göre belirlenmiştir. Bundan dolayı ölçeğin boyutları "değer, araçsallık ve beklenti" biçiminde isimlendirilmiştir. McDonald's Omega (ω) ve Cronbach's Alpha (α) katsayıları hesaplanarak güvenirliliği test edilen ölçek, tüm alt boyutları ve toplamında güvenilir bir yapıya sahiptir. Çalışmada yapılan analizler geliştirilen ölçeğin hedeflenen niteliği kararlı bir biçimde ölçebilen, yüksek geçerlilik ve güvenirliliğe sahip olduğunu ortaya koymuştur.

Anahtar kelimeler: ebeveyn beklentisi, beklenti teorisi, beklenti, değer, araçsallık

Parental Expectancy Scale: Validity and Reliability Study

Abstract

The aim of this study was to develop a valid and reliable measurement tool that can determine the expectations of parents. The parental expectancy scale was theoretically designed based on expectancy theory. The study group in which the scale was tested was formed randomly. During the development phase of the scale, data were collected from 475 parents for exploratory factor analyses, 350 parents for confirmatory factor analyses, and 75 parents for other stages such as test-retest and pilot study. In total, 46.7% of the study group consisting of 900 participants were male and 53.3% were female. In addition, 35.5% of the study group had low income level, 46.7% had medium income level and 17.8% had high income level. The construct validity of the parental expectancy scale was first tested with EFA and then with CFA. In the analyses, it was seen that the scale had 21 items and the dimensions of the scale were determined according to Vroom's expectancy theory. Therefore, the dimensions of the scale were named as 'value, instrumentality and expectancy'. The scale, whose reliability was tested by calculating McDonald's Omega (ω) and Cronbach's Alpha (α) coefficients, has a reliable structure in all sub-dimensions and in total. The analyses conducted in the study revealed that the developed scale has high validity and reliability and can measure the targeted attribute in a stable manner.

Key words: parental expectancy, expectancy theory, expectancy, value, instrumentality

¹ Prof. Dr. Necmettin Erbakan Üniversitesi, ercanyilmaz70@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-4702-1688>

² Uzm., Millî Eğitim Bakanlığı, abdullahakturk2@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-1104-2655>

Giriş

Ebeveynler çocuklarının gelişim süreçleri ile yakından ilgilenirken aynı zamanda çeşitli beklentiler içerisinde olabilmektedir. Ebeveynlerin bu beklentileri sosyoekonomik durum, kültürel değerler, önceki deneyimler ve aile dinamikleri de dahil olmak üzere çok sayıda faktör tarafından şekillendirilir. Bu beklentiler, çocukların akademik performansını ve genel gelişimini etkilemede önemli bir rol oynamaktadır. Bu beklentiler, ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumlarını ve yaklaşımlarını şekillendirirken, aynı zamanda çocukların benlik algısı ve motivasyon düzeyleri üzerinde de derin etkiler bırakabilir (Bornstein ve Zlotnik, 2008). Aslına bakılırsa ebeveyn beklentisi kavramı, ebeveynlerin çocukları için öngördükleri akademik başarı düzeyi, eğitime verdikleri önem ve bu hedefler doğrultusunda sergiledikleri davranışlar üzerinde doğrudan etkili olabilir. Bu beklentilerin nasıl iletilip algılandığı, motivasyonel süreçleri belirleyen kritik bir faktördür (Pomerantz ve Dong, 2006).

Ebeveynler, çocuklarının akademik başarı göstermelerini, ders dışı etkinliklere aktif katılımını, sorumluluk sahibi gibi davranmalarını, başkalarına karşı saygılı olmalarını ve akılcı kararlar vermelerini bekleyebilirler. Ayrıca, çocuklarının prestijli bir üniversiteye girmesi, belirli bir kariyer yolunu takip etmesi veya ebeveynlerinin izinden gitmesi gibi geleceğe yönelik belirli hedefler de ebeveyn beklentilerine dahil olabilir (Pinquart ve Ebeling, 2020; Yamamoto ve Holoway, 2010). Bu tür beklentiler, çocukları mükemmellik için çabalamaya ve potansiyellerini gerçekleştirmeye teşvik edebilir. Ancak, aynı zamanda bu beklentiler, çocuklar üzerinde baskı, stres ve aile içi çatışmalara da yol açabilir. Ebeveynlerinin beklentilerini karşılayamayan veya bunalmış hisseden çocuklar, kaygı, düşük özgüven veya ebeveynlerine karşı dargınlık gibi olumsuz duygular yaşayabilir (Rutherford, 2015; Wang & Heppner, 2002; Eccles ve Wigfield, 2002). Ebeveyn beklentilerinin bahsedilen bu geniş etki alanı aynı zamanda çocukların ruhsal gelişimleri ve eğitim başarılarının kritik bir faktörü olarak değerlendirilmektedir. Ebeveyn beklentilerinin içselleştirilmesi, çocukların değer sistemlerini ve yeteneklerine ilişkin algılarını şekillendirmekte, bu da eğitim ve mesleki başarılarını etkilemektedir (Zhuang vd., 2024; Fang vd., 2023; Neuenschwander vd., 2007). Başka bir ifade ile ebeveynler sahip oldukları beklentiler ile çocuklar için yol gösterici bir çerçeve görevi görerek eğitim yolculuklarında onlara yardımcı olur. Ebeveynler çocuklarının eğitim başarılarına yönelik yüksek beklentilerini dile getirdiklerinde, çocukların bu standartları karşılamak için desteklendiklerini ve motive olduklarını hissettikleri bir ortam oluşur. Bu dinamik, ebeveyn beklentileri ile çocukların akademik sonuçları arasında güçlü bir korelasyon olduğunu gösteren çalışmalarda vardır (Benner vd., 2021; Grossman vd., 2011; Pinquart ve Ebeling, 2020). Jeynes, (2024), Yamamoto ve Holloway (2010) Aceves vd., (2019) gibi araştırmacılar ebeveynlerinin eğitim beklentileri yüksek olan çocukların daha iyi notlar alma ve daha yüksek eğitim seviyelerine ulaşma eğiliminde olduklarını öne sürmektedir.

Ebeveynlerin içinde bulundukları kültürel bağlam beklentilerinin belirlenmesinde önemli bir unsur olarak görüldüğü için farklı kültürel geçmişler, ebeveynlerin eğitim başarısını nasıl algıladıklarını ve çocukları için belirledikleri beklentileri etkileyebilir (Guo vd., 2018). Bundan dolayı ebeveyn beklentilerinin ölçülmesinde kültürel faktörlerin sıklıkla etkili olduğu söylenebilir. Örneğin Leung ve Shek (2011), Yamamoto ve Holloway (2010), Fan ve Chen (2001) gibi araştırmacılar ebeveyn beklentilerini ait oldukları Çin kültürü ekseninde ele alarak ölçme araçları geliştirirken, Eisen vd. (2004), Danila vd. (2023) gibi araştırmacılar ise ebeveyn beklentilerini daha çok Batı kültürü ekseninde ele almıştır. Bununla birlikte ebeveyn beklentilerinin ölçümünde araştırmacıların sıklıkla ele aldığı değişkenlerden birisi de akademik başarıdır. Fuligni (1997), Chen (2005), Kirk vd. (2011), Wang ve Heppner (2002), Peleg-Popko vd. (2003), Ang ve Huan (2006), Phillipson ve Phillipson (2010), Froiland (2013) gibi araştırmacılar ebeveynlerin akademik başarı beklentilerini ölçmeye yönelik çalışmalar yapmış ve geliştirdikleri ölçme araçlarını akademik başarı beklentisi ile ilişkilendirmiştir. Ancak Zhao (2024) ve Kiss ve Vukovic' e (2020) göre ebeveyn beklentileri, kendileri ile çocukları arasında olumlu etkileşimlerin ve duyguların gelişimine zemin hazırlayarak çocuklarında yeni davranış modellerinin sahip olmasını sağlar. Bundan dolayı da Pomerantz vd. (2011), Qu ve Pomerantz (2015), Wang ve Tambi (2024) gibi araştırmacılar ebeveyn beklentileri davranış ve duygu odaklı ele alan çalışmalar gerçekleştirmiştir. Oysa ki ebeveyn beklentileri tüm bu faktörlerle birlikte motivasyon ekseninde ele alınmalıdır. Çünkü yüksek beklenti içinde olan ebeveynler çocuklarının eğitim faaliyetlerine daha fazla dahil olma eğiliminde oldukları için okulla ilgili kararlara katılmaya istekli davranışlar sergileyebilmektedir (Song, 2024; Shi, 2023). Ebeveynler yüksek beklentiler belirlediklerinde, akademik başarıyı genellikle övgü, ilerleme fırsatları ve hatta eğitim başarıları için finansal teşvikler gibi somut ödüllerle ilişkilendirmektedir. Hatta ebeveynlerin çocuklarıyla eğitim faaliyetlerine katılma motivasyonlarının genellikle bu faaliyetlerin kişisel ve mesleki hedef, akademik başarı gibi beklenen sonuçlarıyla ilişkilidir (Rimkute vd., 2012; Zucker vd., 2021).

Ebeveyn beklentisi ile ilgili mevcut literatür dikkate alındığında, ebeveyn beklentilerini çeşitli faktörlere bağlı olarak ölçen birçok çalışma olmasına rağmen, motivasyon bağlamında ölçebilen bir ölçme aracının olmadığı görülmüştür. Bu nedenle ebeveyn beklentisi ölçeği çalışması Vroom' un (1964) motivasyon teorisi temel alınarak tasarlanmıştır. Çünkü bir ölçeğin kuramsal temelde geliştirilmesi, ölçeğin kapsam geçerliliği sağlamak açısından önemli bir aşamadır. Bu şekilde geliştirilen bir ölçek, ölçülmek istenen yapıyı tüm boyutları kapsayacak şekilde ölçebilir (Haynes vd., 1995). Ayrıca kuramsal temel alınarak geliştirilen ölçekler farklı farklı kültürlerde veya farklı zamanlarda yapılan çalışmaların sonuçlarını daha anlamlı hale getirmeye olanak tanımaktadır (Hinkin, 1998). Bir ölçeğin kurama dayalı olarak geliştirilmesi araştırmacıların sistematik ve bilimsel bir yaklaşımı benimsemelerini zorunlu kılmaktadır. Ölçek maddelerinin kuramsal temellere dayanarak oluşturulması, ölçüm hatalarını en aza indirir ve ölçeğin farklı zamanlarda ve farklı örneklemelerde benzer sonuçlar vermesini garanti altına alır (Clark ve Watson, 1995). Ebeveyn beklentilerini kuramsal temelde ölçebilen bir ölçme aracının olmamasından dolayı araştırmada beklentiye kuramsal bağlamda ölçebilen bir ölçme aracının geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Vroom' un Beklenti Kuramı

Victor H. Vroom tarafından 1964 yılında formüle edilen Vroom'un Beklenti Teorisi, işyerinde ve diğer ortamlarda bireysel seçimlerin ve davranışların ardındaki motivasyonu açıklamaya çalışan psikolojik bir çerçevedir (Vroom vd., 2015). Teori, motivasyonun beklenti, araçsallık ve değer olmak üzere üç temel bileşenin bir ürünü olduğunu öne sürer. Bu bileşenlerin her biri, bireylerin belirli davranışları veya görevleri yerine getirme motivasyonlarını nasıl değerlendirdiklerini belirlemede önemli bir rol oynar. Böylelikle bireyler bu bileşenlerin etkileşimlerini fark ederek motivasyonu ve performansı artıracak stratejiler geliştirebilirler (Latham, 2012; Barba-Sanchez ve Atienza-Sahuquillo, 2017).

Beklenti

Vroom'un teorisindeki beklenti, temelde çabanın performansla sonuçlanacağına dair algılanan olasılıkla ilgilidir ve bu olasılık geçmiş deneyimlerden, öz yeterlilikten ve görevin algılanan zorluğundan etkilenir. Bireyler başarı olasılığını kendi yeteneklerine ve eldeki görevin sunduğu zorluklara göre değerlendirir (Mitchell ve Daniels, 2003). Bu değerlendirme çok önemlidir, çünkü daha yüksek bir beklenti, özellikle bireyler çabalarının olumlu sonuçlar vereceğine inandıklarında daha fazla motivasyona yol açar (Heneman ve Schwab, 1972; Solomon ve Rhea, 2008). Örneğin, bir çalışan çok çalışmanın başarılı bir proje sonucuna yol açacağına inanıyorsa, bu hedefe ulaşmak için gerekli çabayı gösterme olasılığı daha yüksektir. Tersine, eğer başarı olasılığını düşük olarak algıarlarsa, potansiyel ödüller ne olursa olsun motivasyonları azalabilir (Lawler ve Suttle, 1973). Başka bir deyişle, birey, belirli bir görev veya eylem için gösterdiği çabanın, arzu edilen başarıya veya performansa dönüşüp dönüşmeyeceğini değerlendirir (Pinder, 2014). Ebeveynlerin, çocuklarının belirli bir çaba göstermesi durumunda başarıya ulaşacağına olan inancı beklenti kapsamında değerlendirilebilir.

Araçsallık

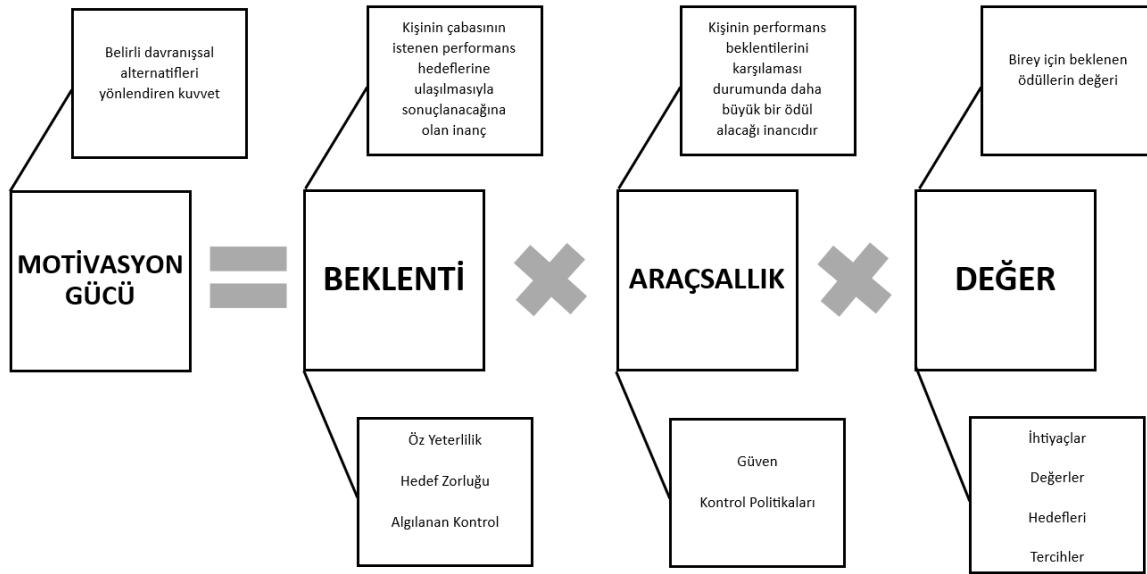
Beklenti Teorisinin kilit bir bileşeni olan araçsallık, başarılı performansın belirli sonuçlara veya ödüllere yol açacağı inancını ifade eder. Bu inanç, bireylerin istenen performans seviyelerine ulaşmak için çaba sarf etmelerini sağlama açısından çok önemlidir. Vroom'un modelinde araçsallık, performansı sonuçlara bağlayan ara basamaktır ve eylemler ile ödüller arasındaki algılanan ilişkilerin önemini vurgular (Chissom, 2024). Bireyler, performanslarının önemli bir ödülle sonuçlanmayacağına inanırlarsa, beklentileri veya sonuçlara atfettikleri değer ne olursa olsun, yüksek düzeyde performans gösterme motivasyonları muhtemelen azalacaktır (Aljuaid, 2021). Araçsallık kavramı çok yönlüdür ve örgütsel politikalar, ödül sistemleri, bireysel adalet ve hakkaniyet algıları da dahil olmak üzere çeşitli faktörlerden etkilenebilir. Örneğin, bir çalışan sıkı çalışmasının terfiler, ikramiyeler veya diğer teşvikler yoluyla tanınacağını ve ödüllendirileceğini algıarsa, iyi performans göstermeye motive olma olasılığı daha yüksektir. Bu algı genellikle geçmiş deneyimler ve kurum içindeki ödül sistemlerinin tutarlılığı ile şekillenir (Chan vd., 2018). Tersine, çalışanlar çabalarının takdir edilmeyeceğine veya ödüllendirilmeyeceğine inanırlarsa, hayal kırıklığına uğramış hissedebilir ve işlerine daha az çaba harcama eğilimi gösterebilirler (Akgündüz vd., 2019). Araştırmalar, araçsallığın içsel ve dışsal formlar olarak kategorize edilebileceğini göstermiştir. Dışsal araçsallık maaş artışı, ikramiye veya terfi gibi somut ödüllerini ifade ederken, içsel araçsallık kişisel tatmin, tanınma veya başarı hissi gibi maddi olmayan ödüllerle ilgilidir (Ghoddousi vd., 2014). Her iki araçsallık biçimi de motivasyonu şekillendirmede önemli rol oynar, ancak bunların etkinliği bireysel tercihlere ve değerlere göre değişebilir. Örneğin, bazı bireyler içsel ödüllerle daha fazla motive olabilirken, diğerleri dışsal ödüllere öncelik vermeyebilir (Amali vd., 2023).

Araçsallığın etkinliği çalışanlar açısından bir kurumda ödül sisteminin açıklığına ve şeffaflığına da bağlıdır. Çalışanlar performanslarının belirli ödüllerle nasıl ilişkili olduğunu anladıklarında, bu ödüle ulaşma sürecinde gerçekleştirdikleri iş faaliyetlerini araçsallık açısından algılamaları daha anlamlı olacaktır. Çalışanların iş faaliyetlerini araçsallık olarak algılayabilmesi yönetim ve çalışan arasındaki açık iletişimle mümkündür (Lee, 2007). Ayrıca, tutarlı geri bildirim ve takdir sağlayan kuruluşlar, çalışanların çabalarının araçsallığına dair inançlarını güçlendirebilir ve böylece motivasyonu artırabilir (Tong vd., 2022). Ayrıca, araçsallığın rolü bireysel motivasyonun ötesine geçerek kurumsal performansı bir bütün olarak etkiler. Çalışanlar performanslarının olumlu sonuçlara yol açacağına inandıklarında, iş birliği yapma, yenilik yapma ve kurumun başarısına katkıda bulunma olasılıkları daha yüksektir. Bu kolektif motivasyon, işyerindeki genel üretkenliği ve iş memnuniyetini artırabilir (Akgündüz vd., 2019). Tersine, algılanan araçsallık eksikliği işten ayrılmaya, yüksek işten ayrılma oranlarına ve örgütsel etkinliğin azalmasına yol açabilir (Lord vd., 2003).

Değer

Beklenti Teorisinin kritik bir bileşeni olan değer, bir bireyin performansı ile ilişkili sonuçlara veya ödüllere verdiği değeri veya önemi ifade eder. Bu kavram, bireyin belirli hedeflere ulaşmak için çaba gösterme isteğini doğrudan etkilediği için motivasyonu anlamının ayrılmaz bir parçasıdır. Vroom'un modelinde değer, beklenti ve araçsallığın yanı sıra, bir bireyin harekete geçme motivasyonunu toplu olarak belirleyen üç temel unsurdan biridir (Davidescu, 2017; Osafo vd., 2021). Değerin önemi kendine özgü doğasında yatmaktadır. Farklı bireyler kişisel tercihlerine, ihtiyaçlarına ve hedeflerine bağlı olarak aynı sonuca farklı düzeylerde değer atayabilir (Fagbohunge, 2012; Chan vd., 2018). Araştırmalar, yüksek değerliliğin, yüksek beklenti ve araçsallıkla birleştiğinde motivasyon ve performans artışına yol açabileceğini göstermiştir. Fagbohunge' e (2012) göre sonuçlara yüksek takdir gösteren (yüksek değerlik) ve çabalarının başarılı performansa yol açacağına inanan (yüksek beklenti) kişiler, düşük değerlik ve düşük beklentiye sahip olanlardan önemli ölçüde daha iyi performans sergilemektedir. Beklenti ve değer arasındaki bu etkileşim, kuruluşların yalnızca arzu edilen sonuçları sağlamakla kalmayıp aynı zamanda çalışanların çabalarının bu sonuçlara yol açacağına inanmalarını da sağlamaları gerektiğini göstermektedir (Chopra, 2019). Bununla birlikte değerlilik kurum kültürü ve ödül sistemleri gibi dış faktörlerden de etkilenir. Bir takdir kültürünü teşvik eden ve anlamlı ödüller sağlayan kuruluşlar, çalışanları için sonuçların değerliliğini artırabilir. Çalışanlar katkılarında değer verildiğini ve çabaları için uygun bir takdir alacaklarını hissettiklerinde, bu sonuçların değeri artar ve bu da işlerine daha fazla motivasyon ve bağlılık sağlar (Brouwer vd., 2015; Dingel ve Spiekermann, 2009). Ancak tersi bir durumda, çalışanlar ödüllerin keyfi olduğunu veya değerleriyle uyumlu olmadığını algılayorsa, değerlilik azalır, bu da motivasyonun azalmasına ve potansiyel olarak işten ayrılmaya neden olur (Akgündüz vd., 2019).

Değerlilik ile Vroom'un Beklenti Teorisi'nin diğer bileşenleri arasındaki etkileşim, motivasyonu anlamak için önemlidir. Vroom' a (1964) göre yüksek pozitif veya negatif değerliğe sahip bir sonucun bir eylemle elde edileceğine dair bir beklenti olmadıkça, motivasyonun oluşumu üzerinde hiçbir etkisi olmayacaktır. Bir eylemin bir sonuca yol açacağına dair beklentinin gücü arttıkça, sonucun değerliliğindeki değişimlerin eylemi gerçekleştirme gücü üzerindeki etkisi de artacaktır. Benzer şekilde, bir sonucun değerliliği sıfır ise ne mutlak değerin ne de sonuca ulaşma beklentisinin gücünde değişime yol açmayacaktır. Bundan dolayı Vroom motivasyon gücünü beklenti, araçsallık ve değer çarpımı olarak ifade etmiştir. Bu nedenle, motive olmuş bir işgücünü teşvik etmek isteyen bir kuruluş veya yüksek motivasyona ulaşmak isteyen bir kişi her üç bileşeni de uyumlu hale getirmeye çalışmalıdır (Brown, 2023; Osafo vd., 2021).

Şekil 1. Beklenti Teorisinin Bileşenleri

Ebeveyn Beklentisi ve Kuramsal Yapı

Beklenti Teorisi'ne göre bireyler, belirli bir sonuca ulaşmak için harcadıkları çabanın başarıya dönüşeceğine inandıklarında daha yüksek motivasyon sergileyebilmektedir. Ebeveynler açısından bakıldığında çocuklarının iyi yetişmesi ebeveynler için önemli bir değer taşımaktadır. Bu değere ulaşma olasılığı ise ebeveynlerin çocuklarına sunduğu rehberlik, eğitim desteği ve disiplin gibi araçsal faktörlerle ilgilidir. Ebeveynler, çocuklarının başarılı, ahlaki değerleri yüksek ve topluma faydalı bireyler olarak yetişmesini bir erdem olarak görmekte ve bu doğrultuda çaba harcamaktadırlar. Bu süreçte ebeveynler, istemli veya istemsiz bir şekilde belirli ebeveynlik davranışlarını sergilemeye çalışırlar. Çocuklarıyla kurdukları iletişim, verdikleri eğitim desteği ve benimsedikleri disiplin anlayışı, onların ebeveynlik yeterliliklerini güçlendirme çabalarının bir yansımasıdır. Dolayısıyla, ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili beklentileri, yalnızca çocuklarının bireysel başarısıyla sınırlı kalmaz. Aynı zamanda, kendi ebeveynlik rollerini idealize etme ve toplumsal olarak kabul gören "iyi ebeveyn" normlarına uyma motivasyonlarıyla da doğrudan ilişkilidir. Başka bir ifade ile ebeveynlik sürecinde sergilenen tutum ve davranışlar, bireylerin iyi bir anne-baba olma motivasyonları doğrultusunda şekillenmektedir.

Beklenti teorisinin temel bileşeni olan beklenti, bir çabanın iyi bir performansa yol açabileceği ile ilgilidir (Vroom, 1964). Ebeveynler de çocukları için çeşitli beklentiler içinde olabildiği için beklenti bileşeni ebeveynlerin çocuklarının belirli bir çaba gösterdiğinde başarılı olabileceklerine dair inançları ile açıklanabilir. Başka bir ifade ile beklenti bir ebeveynin çocuklarında görmek istediği performanstır. Teorinin diğer temel bileşeni olan araçsallık ise belirli bir çabanın başarıya, başarının ise sonuç olarak bir ödüle yol açacağı inancı ile ilgilidir. Ebeveynler çocukları ile ilgili beklentiler içinde bulundukları sırada, onlardan görmek istedikleri performansın beklentinin yerine getirilip getirilmeyeceğine yönelik inanç içerisinde olabilmektedir. Vroom (1964) teorisinde bir diğer bileşen olan değer, bir kişinin belirli bir ödül veya sonuca yönelik yaklaşımı olarak ele almıştır. Değer bileşeninde önemli olan sonuç veya ödül olduğu için ebeveynler çocuklarının çabaları sonucu ulaştıkları değer ile ilgili bir tutum içerisinde olabilirler. Bu tutum çocuğun başarısının ebeveyn tarafından kendi duygusal, kültürel veya sosyal perspektifine göre nasıl değerlendirildiği ile ilişkilidir.

Teoriye ait bu üç bileşen bir arada değerlendirildiğinde ebeveynlerin çocuklarının yaşam süreçlerine yönelik motivasyonlarını belirleyen temel dinamikler daha anlaşılır hale gelmektedir. Eğer bir ebeveyn, çocuğunun gösterdiği çabanın onu başarıya götüreceğine inanıyor ve bu çaba sonucunda gelecekte belirli bir hedefe ulaşabileceğini düşünüyor ve çocuğun elde edeceği sonucu kendisi açısından önemli görüyorsa yüksek ebeveynlik motivasyonuna sahip olduğu söylenebilir.

Yöntem

Bir ölçek geliştirme çalışması olarak tasarlanan bu çalışmada, yöntem olarak ölçek geliştirme sürecinin basamakları uygulanmıştır. Süreç, madde havuzu oluşturma, uzman görüşü alma, ön uygulama ve psikometrik analizler olmak üzere dört temel aşamada yürütülmüştür.

Çalışma Grubu

Bu araştırmada, geliştirilen ölçeğin geçerlik ve güvenirlik analizlerini yapmak amacıyla uygun örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenen katılımcılardan oluşan bir çalışma grubu oluşturulmuştur. Ölçek geliştirme çalışmalarında, çalışma grubunun yeterli büyüklüğe sahip olması, faktör analizi gibi istatistiksel işlemlerin güvenilirliği açısından kritik bir öneme sahiptir (Comrey ve Lee, 1992; Tabachnick ve Fidell, 2013). Bu doğrultuda, araştırma kapsamında örneklem büyüklüğü belirlenirken, faktör analizi için önerilen minimum katılımcı sayıları göz önünde bulundurulmuştur.

Ölçeğin yapı geçerliğini incelemek amacıyla açımlayıcı faktör analizi (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler ile faktör analizinin yapılabilmesi için önerilen katılımcı sayısının değişken başına en az 5 katılımcı, ideal olarak ise 10 katılımcı olması gerektiği ifade edilmektedir (Worthington ve Whittaker, 2006). Buna ek olarak, AFA için en az 300 katılımcının uygun bir örneklem büyüklüğü olduğu, 500 ve üzeri katılımcı sayısının ise çok iyi olarak değerlendirildiği belirtilmektedir (Comrey ve Lee, 1992). Kline (2023) ise doğru faktör sonuçları elde edebilmek için madde sayısının yirmi katı katılımcı ile örneklemin oluşturulmasını önermektedir. Bu bağlamda, çalışmanın çalışma grubu, ölçek geliştirme sürecinin gerektirdiği istatistiksel analizlerin güvenilir bir şekilde yapılabilmesi için 475 katılımcı ile oluşturulmuştur.

AFA aşamasının tamamlanmasının ardından, ölçeğin yapı geçerliğini test etmek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi (DFA) için aynı niteliklere sahip farklı bir çalışma grubu oluşturulmuştur. DFA için oluşturulan çalışma grubu, 350 ebeveyn katılımcıdan oluşmaktadır. Bu katılımcılar, AFA sürecinde yer almayan ve benzer demografik özelliklere sahip bireyler arasından seçilmiştir. Ayrıca, taslak ölçek formunun anlaşılabilirliğini ve uygunluğunu değerlendirmek amacıyla 50 ebeveynin yer aldığı pilot bir çalışma grubu oluşturulmuştur. Pilot çalışma, ölçek maddelerinin netliğini ve katılımcılar tarafından nasıl algılandığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Son olarak, ölçeğin zaman içindeki tutarlılığını test etmek amacıyla test-tekrar test yöntemi uygulanmıştır. Bu süreç, 25 ebeveyn katılımcının dahil edildiği ayrı bir çalışma grubu ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar, ölçeği iki hafta arayla iki kez doldurmuş ve bu sayede ölçeğin güvenirlik analizleri desteklenmiştir. Çalışmanın tüm aşamaları toplamda 900 ebeveyn ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunun demografik özellikleri incelendiğinde, katılımcıların %53,3'ü (n=480) kadın, %46,7'si (n=420) erkektir. Gelir düzeyine göre dağılımda, %35,5'i (n=320) düşük gelir, %46,7'si (n=420) orta gelir ve %17,8'i (n=160) yüksek gelir grubunda yer almaktadır. Eğitim düzeyi açısından değerlendirildiğinde, katılımcıların %12,2'si (n=110) ilkökul, %17,8'i (n=160) ortaokul, %30'u (n=270) lise, %34,4'ü (n=310) üniversite ve %5,6'sı (n=50) lisansüstü mezunudur. Çalışmanın gerçekleştirilmesi sürecinde, etik kurul onayı alınmış ve katılımcıların gönüllülük esasına göre çalışmaya dahil edilmesi sağlanmıştır.

Taslak Ölçeğin Geliştirilmesi

Bu çalışmada geliştirilen ölçek, ebeveynlerin çocuk yetiştirme sürecindeki beklentilerini ölçmeye yönelik olarak tasarlanmıştır. Ölçek geliştirme süreci, kuramsal temellere dayalı olarak yapılandırılmış ve ölçek oluşturma aşamaları literatürde kabul görmüş yöntemler doğrultusunda gerçekleştirilmiştir (DeVellis, 2017; Boateng vd., 2018).

Kuramsal Temel ve Madde Havuzu Oluşturma

Ölçeğin teorik temeli, Vroom'un Beklenti Teorisi (Vroom, 1964) ve ebeveynlerin çocukları üzerindeki eğitim beklentilerini açıklayan sosyo-kültürel yaklaşımlar temel alınarak oluşturulmuştur. Ebeveyn Beklenti Ölçeği'nin kuramsal bir alt yapı temel alınarak oluşturulmasının ana nedeni, iyi geliştirilmiş teoriler ile araştırmada hedeflenen yapının sağlıklı bir şekilde belirlenerek psikolojik olguların açıklanmasını, tahmin edilmesini ve kontrol edilmesini sağlaması ile ilgilidir (Robinaugh vd., 2021). Ayrıca teoriye dayanan ölçekler daha tutarlı bir bilgi birikiminin oluşmasına katkıda bulunur ve gelecekteki araştırmalarda üzerine inşa edilebilecek bulguların birikmesini kolaylaştırır (Eronen ve Bringmann, 2021). Belirli bir kurama dayalı biçimde geliştirilen bir ölçek ile teorik temeller yeniden gözden geçirilebilir, yeni içgörüler sağlanabilir ve çalışmalar bu bağlamda geliştirilebilir.

(Navarro, 2020). Bu doğrultuda, kapsamlı bir literatür taraması yapılarak ölçek için 29 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur.

Uzman Görüşü ve Ön Uygulama

Hazırlanan madde havuzu, alanında uzman akademisyenlerden oluşan bir grup tarafından değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Uzmanlar, ölçek maddelerinin kapsam geçerliğini, dilsel uygunluğunu ve anlaşılabilirliğini incelemişlerdir. Uzmanların değerlendirmeleri doğrultusunda madde havuzu 24 maddeye indirilmiştir.

Ön uygulama aşamasında, ölçeğin anlaşılabilirliği ve madde formülasyonlarının netliği test edilmiştir. Bu kapsamda, 50 ebeveynin katılımıyla bir pilot çalışma gerçekleştirilmiş ve katılımcılardan alınan geri bildirimler doğrultusunda gerekli revizyonlar yapılmıştır. Katılımcı geri bildirimlerine göre açık ve anlaşılır olmayan maddeler ile ilgili notlar alınmış bu maddeler hakkında tekrar uzman görüşüne başvurulmuştur. Bu süreçte taslak ölçeğin ebeveynler tarafından 10 dakikalık bir sürede cevaplandırılabilirdiği gözlemlenmiştir.

Verilerin Analizi

Ölçeğin psikometrik özelliklerini belirlemek amacıyla açıklayıcı faktör analizi (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır. AFA için 475 ebeveyn katılımcıdan veri toplanmış ve temel bileşenler analizi ile faktör yapısı incelenmiştir. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi ve Bartlett küresellik testi, verinin faktör analizi için uygun olduğunu göstermiştir (Field, 2018). Faktör analizi için temel bileşenler analizi (principal component analysis, PCA) kullanılmış ve faktör yüklerinin daha iyi yorumlanmasını sağlamak amacıyla Varimax döndürme yöntemi tercih edilmiştir. Varimax, dik döndürme (orthogonal rotation) tekniklerinden biridir ve faktörler arasındaki bağımsızlığı koruyarak değişkenlerin belirli faktörlerde daha yüksek yüklenmesini sağlar (Costello ve Osborne, 2005). Analiz sonucunda faktör yükü 0.40'ın altında kalan maddeler elenmiş, ayrıca birden fazla faktörde yüksek yüklenen (yük farkı <0.20) maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Faktör yapısı belirlendikten sonra, alt ölçeklerin iç tutarlılığı Cronbach's Alpha ve McDonald's Omega (ω) katsayısı ile değerlendirilmiştir. Cronbach's Alpha ve McDonald's Omega (ω) katsayısı ölçek alt boyutları için α ve ω değerleri .70'in üzerinde bulunarak yeterli düzeyde iç tutarlılık sağlanmıştır (Nunnally ve Bernstein, 1994). DFA aşamasında ise, ölçeğin faktör yapısı ayrı bir örneklem grubu ($n = 350$) üzerinde test edilerek uyum indeksleri değerlendirilmiştir (χ^2/df , RMSEA, CFI, GFI, NFI, IFI) (Kline, 2023). Ayrıca, modelde standardize edilmiş regresyon katsayıları incelenmiş ve 0.50'nin üzerinde olan faktör yükleri güçlü, 0.30-0.50 arası orta düzeyde yük olarak değerlendirilmiştir (Hair vd., 2010). DFA sonuçlarına göre modelin genel uyum indeksleri kabul edilebilir seviyede bulunmuş, ayrıca faktör yükleri incelenerek modelin ölçme geçerliliği desteklenmiştir. Gerçekleştirilen DFA sonrası elde edilen yapı ikinci düzey DFA ile sınanmıştır.

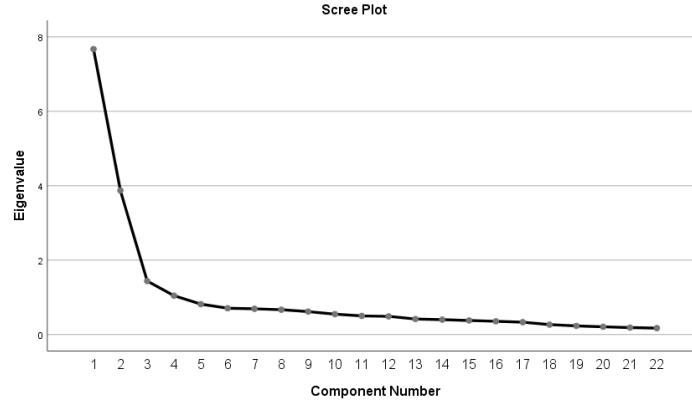
Bulgular

Yapı Geçerliğine Ait Bulgular

Ebeveyn beklentisi ölçeği çalışmasında, ölçeğin sahip olduğu faktör yapısı açıklayıcı faktör analizi (AFA) ile saptanmıştır. Costella ve Osborne (2005) bir ölçeğin alt boyutlarını belirlemek ve ortaya çıkacak faktör yüklerini incelemek için AFA tekniğinin kullanılması gerektiğini ifade etmektedir. Katılımcılardan toplanan verilerin faktör analizine uygunluğunun belirlenmesi için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği testi ve Bartlett Küresellik Testi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen test sonuçlarına göre ebeveyn beklentisi ölçeğinin (bundan sonra EBÖ) KMO değeri 0,925 olarak belirlenmiştir. Barlett Küresellik Testi sonucunun anlamlı olduğu görülmüştür ($X^2 = 8944,359$; $p < 0,01$). Tabachnick ve Fidell'e (2019) göre KMO değerinin 0,60 ve üstü olması veriler ile faktör analizi gerçekleştirilmesi için yeterlidir. EBÖ verilerinin AFA' da faktör analizi için uygunluğu aynı zamanda Anti-İmaj Korelasyon Matrisi ile kontrol edilmiştir. Maddelere ait Anti-İmaj Köşegen değerinin 0,50 ve üstü olması Hair vd. (2019), Pet vd. (2003)' e göre maddenin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. Elde edilen bulgulara göre EBÖ' nün anti-imag köşegen değerlerinin tamamı 0,50' den büyüktür. Bu durum EBÖ verileri ile faktör analizi gerçekleştirilebileceğini göstermektedir. AFA sürecinde ayrıca, ölçeğin geçerliliğini de desteklemek amacıyla madde-toplam puan korelasyonları hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular, tüm maddelerin toplam puanla olan korelasyonlarının .20 ve üzerinde olduğunu göstermiştir. Büyüköztürk (2015) madde toplam korelasyon değeri 0,20' nin altında olan maddelerin analizlere dahil edilmemesi gerektiğini belirtmiştir. EBÖ için elde edilen bu sonuç, ölçeğin iç tutarlılığının ve geçerliliğinin güçlü olduğuna işaret etmektedir.

Açıklayıcı Faktör Analizi sürecinde, faktör yapısının daha sağlıklı belirlenmesi için temel bileşenler analizi yöntemi tercih edilmiştir. Analizlerin gerçekleştirilmesi sürecinde Varimax döndürme tekniği kullanılmıştır.

Varimax döndürme tekniği bir ölçeğin faktör yapısının daha net ve yorumlanabilir hale getirilmesinde tercih edilmesi gereken bir tekniktir. Böylelikle her bir faktörün yalnızca birkaç değişkenle güçlü bir şekilde ilişkili olmasını sağlamak ve diğer değişkenlerle olan ilişkisini minimize etmek mümkündür (Fabrigar vd., 1999). EBÖ'nün faktörlerinin belirlenmesinde özdeğerlerin 1' in üzerinde olması ve EBÖ'nün dayandırıldığı beklenti kuramı (Vroom, 1964) dikkate alınmıştır. Ayrıca, faktör sayısının belirlenmesinde scree plot ile (Bkz. Şekil 2) teyit edilmiştir (Horn, 1965).

Şekil 2. EBÖ Yamaç Birikinti Grafiği

Yapılan AFA sonucuna göre gerek kuramsal temeller dikkate alınarak gerekse de özdeğerleri 1' den büyük olan faktörler incelenerek EBÖ'nün üç faktörlü bir yapıya sahip olduğu kararlaştırılmıştır. EBÖ'nün başlangıçta sahip olduğu 24 maddenin faktör yükleri AFA ile belirlenmiş ve faktör yükü 0,30' un altında olan veya birden fazla faktöre yüklendiği görülen M22 ve M24 analiz dışında tutularak AFA süreci tekrar edilmiştir. AFA' ya dahil edilmeyen bu iki madde için daha önceden maddeler ile ilgili olarak alınan uzman görüşleri incelenmiştir (Bkz. Tablo 1).

Tablo 1. AFA sonucu çıkarılan maddeler

Madde No	Madde İfadesi	Çıkarılma Nedeni	Maddenin Faktör Yüğü
M22	Çocuğum, ders dışı akademik etkinliklerde (bilim fuarları, yarışmalar vb.) başarı göstermelidir.	Birden çok faktörde faktör değeri oluşmaktadır.	.372-.370
M24	Çocuğum, gelecekte başarılı bir kariyere sahip olmalıdır.	Faktör yükü 0,30 altında kalan madde	.257

EBÖ'nün AFA sürecinde M22 ve M24 maddelerinin çıkarılması ile elde edilen üç faktörlü yapının toplam varyansın %59,01' ini açıklayabildiği görülmüştür. Açıklanan toplam varyansın %50 ve üstü olması Hair vd.' ne (2019) göre yapı geçerliğinin sağlandığını gösteren önemli bir kriterdir. Ölçeğin AFA sonucunda belirlenen faktörleri ve ölçek maddelerine ait faktör yüklerine ait değerler Tablo 2' de verilmiştir.

Tablo 2. Ebeveyn Beklenti Ölçeğine Ait Döndürülmüş Bileşenler Matrisi (Varimax) ve Madde Toplam Korelasyonları

	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3
M3	,871		
M6	,863		
M9	,856		
M12	,853		
M14	,842		
M16	,841		
M18	,831		
M20	,831		
M21	,750		
M2		,771	
M5		,734	
M8		,721	
M11		,656	
M13		,622	
M15		,617	
M17		,588	
M19		,553	
M22		,551	
M1			,816
M4			,713
M7			,678
M10			,546

Açıklanan Toplam Varyans: %59,019; Faktör 1: %29,577; Faktör 2: %19,053; Faktör 3: %10,389

Tablo 2’de sunulan açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına göre, faktör yüklerinin .546 ile .871 aralığında değiştiği görülmektedir. Tüm maddelerin faktör yük değerleri, literatürde kabul gören .40 eşik değerinin üzerinde olduğundan, ölçeğin yapı geçerliliğinin sağlandığı sonucuna varılmıştır. Maddelerin faktörlere dağılımı incelendiğinde, ölçeğin belirlenen yapıyı ölçtüğü tespit edilmiştir. Faktörlerin isimlendirilmesi sürecinde, her bir faktör altında toplanan maddelerin içerikleri ve beklenti kuramının bağlamı (Vroom, 1964) temel alınmıştır. EBÖ’nün birinci faktörü, M3-M6-M9-M12-M14-M16-M18-M20-M21 olmak üzere toplam 9 maddeden oluşmuştur ve bu faktör “Değer” olarak adlandırılmıştır. İkinci faktör ise M2-M5-M8-M11-M13-M15-M17-M19-M22 maddelerini içermekte olup “Araçsallık” şeklinde isimlendirilmiştir. EBÖ’nün üçüncü faktörü ise M1-M4-M7-M10 maddelerinden oluşmaktadır ve bu faktör de “Beklenti” olarak ifade edilmiştir.

EBÖ’nün alt boyutlarının ve ölçeğin tamamının aynı yapıyı ölçtüğünü kanıtlamak amacıyla, alt boyutlar arasındaki ilişki Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon tekniği ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda, EBÖ’ye ait üç faktör arasındaki korelasyon katsayılarının pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Hair ve diğerlerinin (2019) belirttiği gibi, faktörler arasındaki korelasyon değerlerinin 0,70’in altında olması, ölçekteki

faktörlerin birbirinden bağımsız olduğunu ve ölçeğin yapı geçerliliğinin sağlandığını göstermektedir. Bu bulgular, ölçeğin alt boyutlarının hem kendi içinde tutarlı hem de birbirinden ayrışabilir olduğunu desteklemektedir.

Tablo 3. Faktörler Arasındaki Korelasyon Katsayıları

	Değer		Araçsallık	Beklenti
Değer	r	1	,299**	,225**
Araçsallık	r		1	,499**
Beklenti	r			1

Ebeveyn Beklenti Ölçeğinin Doğrulayıcı Faktör Analizleri

Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA), geliştirilen ölçeğin faktör yapısının doğrulanması amacıyla uygulanmıştır. DFA, hipotez testi yaklaşımıyla oluşturulan faktör yapısının gözlenen verilerle ne derece uyumlu olduğunu belirlemek için kullanılan bir model doğrulama tekniğidir (Brown, 2015). DFA için kullanılan çalışma grubu, daha önce Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) aşamasında belirlenen yapı üzerinden ölçeğin doğrulayıcı analizine tabi tutulmuştur. Örneklem büyüklüğünün doğrulayıcı faktör analizi için yeterli olup olmadığı, Kline (2016) tarafından önerilen "her faktör başına en az 5 ila 10 katılımcı" kriterine göre değerlendirilmiştir. Ayrıca, KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) değeri ve Bartlett Küresellik Testi sonuçları DFA'nın uygulanabilir olduğunu göstermektedir.

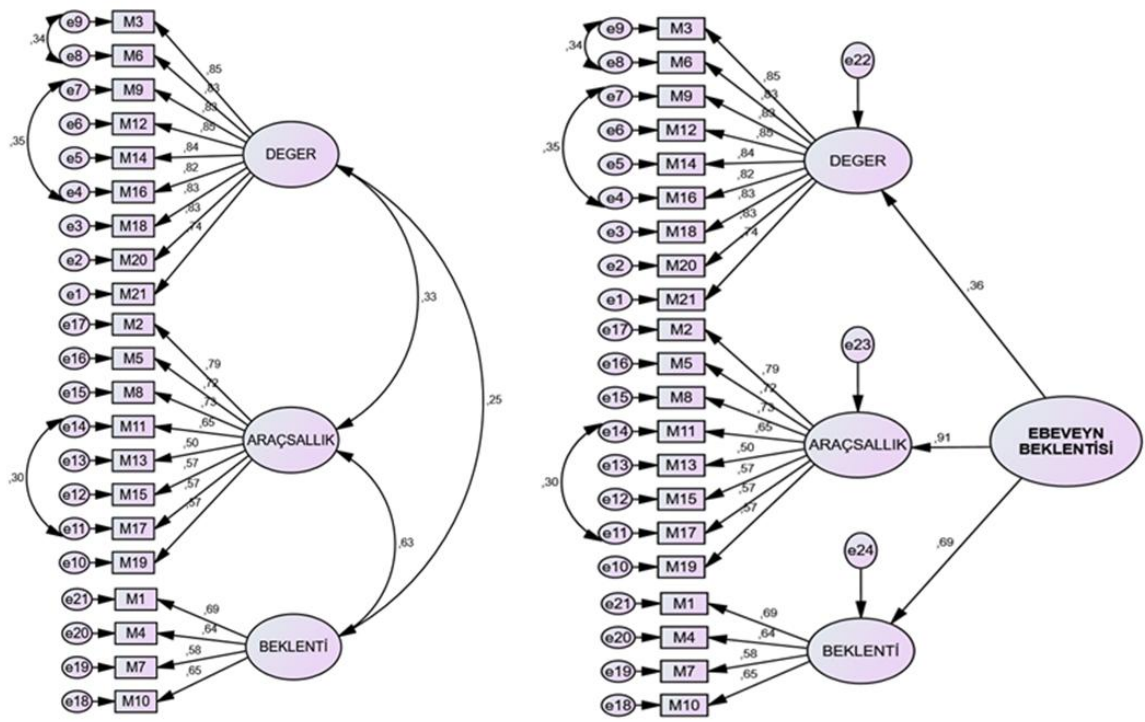
Analiz sonucunda elde edilen model uyum indeksleri (χ^2/df , RMSEA, CFI, GFI, NFI, IFI) dikkate alınarak modelin veriyle uyumu değerlendirilmiştir. Uyum indekslerine ilişkin kabul edilebilir ve mükemmel uyum kriterleri Hu ve Bentler (1999) ile Schreiber vd. (2006) tarafından önerilen ölçütler doğrultusunda yorumlanmıştır. Bu doğrultuda, $\chi^2/df < 5$ kabul edilebilir, < 3 ise iyi uyum sağladığını göstermektedir. RMSEA değerinin 0.08'den küçük olması kabul edilebilir, 0.05'ten küçük olması mükemmel uyumu ifade etmektedir (Steiger, 2007). Ayrıca, CFI, TLI ve GFI gibi değerlerin 0.90'ın üzerinde olması modelin iyi bir uyum gösterdiğini belirtmektedir (Kline, 2016).

Yapılan Açıklayıcı Faktör Analizi sonrasında elde edilen 22 maddelik yapı doğrulayıcı faktör analizi ile tekrar incelenmiştir. DFA için oluşturulan çalışma grubundan elde edilen veriler ile yapılan analiz sonrasında M23 numaralı maddenin yüksek hata varyansına ve düşük regresyon ağırlığına sahip olduğu görülmüştür. Maddenin modelden çıkarılması ile yapı tekrar test edilmiş ve yapılan analiz ile hedeflenen uyum indeks değerlerine ulaşılmıştır (Bkz. Tablo 5). M23 numaralı maddenin çıkarılmasının kapsam açısından uygun olup olmadığının kontrolü ise alan uzmanlarına danışılarak yapılmıştır. Madde ile ilgili uzman görüşü maddenin çıkarılması ile kapsamın daralmayacağı yönündedir (Bkz. Tablo 4).

Tablo 4. DFA Sonrası Çıkarılan Maddelere Yönelik Uzman Görüşleri

Madde No	Çıkarılma Nedeni	Madde İfadesi	Regresyon Ağırlığı
M23	Düşük regresyon ağırlığına sahip madde	Çocuğum, hayatındaki problemleri çözmek için farklı yollar deneyebilmelidir.	,367

M23 numaralı maddenin çıkarılmasından sonra oluşturulan yeni yapıya ait diyagram (Bkz. Şekil 3) ölçek maddelerinin sahip olduğu standardize yol katsayılarının .50 ile .85 arasında değiştiğini göstermektedir. Kline' a (2005)' göre bir maddenin ilgili olduğu değişkeni temsil etmesi için maddenin sahip olduğu standardize yol katsayı değeri .50' den büyük olmalıdır. Bu bağlamda EBÖ' nün DFA ile elde edilen bu değerleri bahsedilen faktörlerin ölçek maddeleri tarafından iyi bir biçimde temsil edilebildiği göstermektedir.

Şekil 3. Ebeveyn Beklenti Ölçeğinin 1. Düzey ve 2. Düzey DFA Analizine Göre Hazırlanmış Standardize Yol Diyagramı

Tablo 5. Ebeveyn Beklenti Ölçeğinin Birinci ve İkinci Düzey DFA Sonrası Belirlenen Uyum İndeks Değerleri

Uyum Ölçütü	1. Düzey DFA	2. Düzey DFA	Uyum Kriteri	Uyum Düzeyi
χ^2/df	3,618	3,618	<5	Kabul edilebilir uyum
GFI	0,92	0,92	$\geq 0,90$	İyi uyum
CFI	0,944	0,944	$\geq 0,90$	İyi uyum
IFI	0,945	0,945	$\geq 0,90$	İyi uyum
NFI	0,925	0,925	$\geq 0,90$	İyi uyum
RMSEA	0,061	0,061	0,05 – 0,08	Kabul edilebilir uyum

Tablo 5 incelendiğinde Ki-kare bölü serbestlik derecesi (χ^2/df), 3,618 olarak bulunmuştur. Bu değer literatürde kabul edilebilir uyum düzeyi olarak kabul edilen <5 aralığında yer almaktadır (Schumacker ve Lomax, 2004). Modelde elde edilen uyum indeksleri incelendiğinde GFI (Goodness-of-Fit Index) değeri modelin iyi uyum sağladığını göstermektedir. Modelde CFI (Comparative Fit Index) ve IFI (Incremental Fit Index) değerleri sırasıyla 0,944 ve 0,945 olarak hesaplanmış olup, her iki değer de 0,90'ın üzerinde olduğundan modelin iyi uyum sağladığı söylenebilir (Kline, 2016). Elde edilen NFI (Normed Fit Index) değeri 0,925 olup, modelin uyum düzeyinin iyi olduğunu göstermektedir. DFA analizleri ile RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation) değeri 0,061 olarak hesaplanmıştır. RMSEA indeksinin 0,05 ile 0,08 arasında olması kabul edilebilir uyum kriteri içerisinde değerlendirilmektedir (Bayram, 2013). Elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde DFA ile sınana model genel olarak iyi uyum sağlamaktadır. GFI, CFI, IFI ve NFI değerlerinin 0,90'ın üzerinde olması, modelin yapısal olarak tatmin edici olduğunu göstermektedir.

Faktör Yükleri ve Güvenirlik Analizi

Ebeveyn beklenti ölçeğinin yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucu elde edilen faktör yükleri incelendiğinde, tüm maddelerin standart faktör yüklerinin 0.50'nin üzerinde olduğu ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür ($p < .001$). Yapı geçerliliğinin bir göstergesi olan tüm faktör yüklerinin istatistiksel olarak anlamlı çıkması, ölçeğin hedeflenen yapıyı ölçtüğünü desteklemektedir (Hair vd., 2019).

Güvenirlik Analizleri

Ebeveyn beklenti ölçeğinin iç tutarlılığı ve güvenilirliğini değerlendirmek amacıyla McDonald's Omega (ω) ve Cronbach's Alpha (α) katsayıları hesaplanmıştır. Her iki katsayının da 0,70 ve üzeri olması ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir (Nunnally ve Bernstein, 1994; Taber, 2018). Ölçeğin genel güvenilirlik düzeyi yüksek olup, ölçülen yapının tutarlı bir şekilde değerlendirildiği söylenebilir. Özellikle Faktör 2 ve Faktör 3 için güvenilirlik katsayılarının oldukça yüksek olması, bu alt boyutların güçlü bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 6. Ebeveyn Beklenti Ölçeği Güvenirlik ve Yakınsak Geçerlilik Analizi Değerleri

Faktörler	Madde No	Üst ve alt grup farkı için t değeri	McDonald's Omega (ω)	Cronbach's Alpha (α)	AVE
Değer	M21	19,718**	0,727	0,726	0,402
	M20	25,840**			
	M18	23,183**			
	M16	22,137**			
	M14	22,711**			
	M12	23,656**			
	M9	24,878**			
	M6	25,601**			
	M3	24,460**			
Araçsallık	M19	13,199**	0,843	0,843	0,405
	M17	10,205**			
	M15	13,099**			
	M13	10,037**			
	M11	11,216**			
	M8	14,498**			
	M5	12,500**			
	M2	15,773**			
Beklenti	M10	10,880**	0,952	0,951	0,693
	M7	12,115**			
	M4	8,888**			
	M1	7,916**			
Toplam ölçek			0,861	0,91	0,522

Test Tekrar Test Sonuçları

Ölçeğin zaman içindeki kararlılığını değerlendirmek amacıyla test–tekrar test güvenilirliği incelenmiştir. Test tekrar test uygulaması gerçekleştirilmeden verilerin normallik varsayımları gerçekleştirilmiş, basıklık ve çarpıklık katsayılarının $\pm 1,5$ arasında olması sonucu verilerin normal dağıldığı hükmüne varılmıştır. Bu kapsamda ölçek, ilk uygulamadan belirli bir süre sonra aynı katılımcı grubuna tekrar uygulanmış ve iki ölçüm arasındaki Pearson korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar, ölçeğin zaman içinde tutarlı ölçümler sunduğunu göstermektedir. Faktörler arasındaki test-tekrar test korelasyonları Tablo 7’ de verilmiştir.

Tablo 7. Test Tekrar Test Sonuçları

			İkinci uygulama			
			Değer	Araçsallık	Beklenti	Toplam
Birinci Uygulama	Değer	r	,947**			
	Araçsallık	r		,907**		
	Beklenti	r			,892**	
	Toplam	r				,839**

Ebeveyn beklenti ölçeğinin tüm faktörleri için hesaplanan korelasyon katsayıları 0.80’in üzerinde olup yüksek düzeyde pozitif bir ilişki göstermektedir ($p < 0,01$). Test tekrar test sonucu elde edilen bu bulgu, ölçeğin zaman içerisinde tutarlı sonuçlar verdiğini ve ölçülen kavramın kararlı olduğunu ortaya koymaktadır.

Ölçeğin Puanlaması

EBÖ, Likert tipi bir değerlendirme formatına sahiptir ve her madde 1 ile 5 arasında puanlanmaktadır. Ölçeğin her faktörü için faktör puanı, ilgili maddelerden alınan puanların toplamı ile hesaplanmaktadır. Genel ölçek puanı ise üç faktörden elde edilen puanların toplamı ile hesaplanmaktadır. Böylelikle, bireylerin ölçekten aldığı puanın faktörler arasındaki etkileşimi de yansıtmayı sağlayarak daha bütüncül bir değerlendirme sunulmuştur.

Victor Vroom’un Beklenti Kuramı, bireylerin belirli bir hedefe ulaşmak için gösterdikleri çabanın, elde edecekleri sonuçlara olan inançları ve bu sonuçlara verdikleri değer ile şekillendiğini öne sürmektedir. Kurama göre bireyin motivasyonu, üç temel bileşenin çarpımıyla belirlenir (Vroom, 1964). Vroom’un modelinde olduğu gibi, bu ölçek de faktörlerin birbirini etkileyen bileşenler olarak değerlendirilmesini esas almaktadır. Bireyin toplam puanı, üç faktörden alınan puanların çarpımıyla hesaplandığı için, herhangi bir faktör düşük olduğunda toplam puan üzerinde önemli bir azalma meydana gelmektedir. Bu durum, Beklenti Kuramı’ndaki "motivasyonun, bileşenlerden herhangi birinin düşük olması durumunda azalması" prensibiyle örtüşmektedir (Vroom, 1964; Vroom vd., 2015). Ölçekten alınabilecek en düşük ve en yüksek puanlar Tablo 8’ de verilmiştir.

Tablo 8. Ebeveyn Beklenti Ölçeği Puanlaması

Ebeveyn Beklenti Ölçeği Faktörleri	Maddeler	Ölçeğin her bir faktöründen ve toplamından alınabilecek puan.	
		En düşük Puan	En Yüksek Puan
Değer	3-6-9-12-14-16-18-20-21	9	45
Araçsallık	2-5-8-11-13-15-17-19	8	40
Beklenti	1-4-7-10	4	20
Ölçek Toplamı		21	105

Beklenti kuramındaki değer kavramı, bireyin beklediği sonucun kendisi için ne kadar önemli veya anlamlı olduğunu ifade etmektedir. EBÖ' nün değer boyutu madde kurgusu itibarıyla Beklenti Kuramı'nda yer alan "değer" bileşeni ile örtüşmektedir. Katılımcılar değer boyutundan en düşük 9, en yüksek 45 puan alabilmektedir. Araçsallık, bireyin elde ettiği başarının, belirli sonuçlara veya ödüllere yol açacağına dair algısını yansıtmaktadır. EBÖ' nün araçsallık boyutunda yer alan maddeler, Vroom'un modelinde yer alan "araçsallık" kavramını karşılamaktadır. Araçsallık boyutundan en düşük 8 en yüksek 40 puan alınabilmektedir. Beklenti ise bireyin belirli bir hedefe ulaşmak için sergilediği çabanın, başarı ile sonuçlanacağına olan inancını içermektedir. Beklenti Kuramının beklenti bileşeni ile ilişkili olarak kurgulanan maddeleri içeren bu boyuttan en düşük 4 en yüksek 20 puan alınmaktadır. EBÖ için yapılan ikinci düzey DFA sonucuna göre ölçekten toplam puan alınabilmektedir. Ölçeğin toplam puanı boyutlardan alınan puanların toplamına göre belirlenmektedir. Ölçeğin toplamından alınan düşük puan ebeveynin çocuğundan düşük beklentiye sahip olduğunu ve motivasyonunun düşük olduğu anlamına gelmektedir.

Tartışma

Bu çalışmada ebeveynlerin çocuklarının akademik başarısına yönelik beklentilerini ölçmek amacıyla geliştirilen ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik analizleri yapılmış, ölçeğin psikometrik özellikleri detaylı şekilde incelenmiştir. Ölçek, Vroom'un Beklenti Teorisi çerçevesinde üç temel faktör (Değer, Araçsallık ve Beklenti) etrafında yapılandırılmış ve bu faktörlerin ebeveyn beklentilerini anlamlandırmada önemli bileşenler olduğu görülmüştür. Ölçeğin faktör yapısı incelendiğinde, her bir alt boyutun teorik çerçeve ile uyumlu olduğu ve ebeveynlerin çocuklarının akademik başarısına yönelik beklentilerini kapsamlı bir şekilde yansıttığı görülmektedir. Faktör analizleri, ölçeğin üç faktörlü yapısının istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Ölçek geliştirme sürecinde gerçekleştirilen güvenilirlik analizleri, ölçeğin yüksek iç tutarlılık katsayılarına sahip olduğunu ortaya koymuştur. Bu durum, ölçeğin farklı örneklemeler üzerinde uygulanabilirliğini ve tutarlı sonuçlar verebileceğini göstermektedir. Ayrıca, madde-toplam korelasyonlarının yüksek olması, ölçeğin ölçtüğü kavramları homojen bir yapıda değerlendirdiğini ve psikometrik açıdan güçlü bir araç sunduğunu düşündürmektedir.

Yapılan istatistiksel analizler sonucunda 21 maddeden oluşan ebeveyn beklenti ölçeği dayandığı kuramsal yapı da dikkate alındığında "Beklenti, Araçsallık ve Değer" olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin değer boyutu, ebeveynlerin çocuklarını başarısını ne ölçüde önemli gördüklerini vurgulamaktadır. Araçsallık boyutundan alınan puanlar ebeveynlerin çocuklarının hedeflerine ulaşma sürecinde oynadıkları rolü nasıl algıladıklarını yansıttığı belirtirken beklenti faktörü, ebeveynlerin çocuklarının başarıya ulaşma olasılığına yönelik inançlarını ölçmektedir. Ebeveyn beklenti ölçeğinin değer boyutunda yer alan dokuz maddenin bazıları "Çocuğumun beklentilerimi karşılaması benim için heyecan vericidir" "Çocuğumun beklentilerimi karşılaması, bana kendimi iyi hissettirir" gibi ifadelerden oluşmaktadır. Ebeveyn beklenti ölçeğinin araçsallık boyutu ise "Çocuğum, verilen görevleri zamanında yaparak sorumluluğunu göstermelidir" "Çocuğum, okulla ilgili sorumluluklarını yerine getirmelidir." "Çocuğum, derslerine disiplinli bir şekilde çalışmalıdır" gibi maddeleri barındırmaktadır. Üçüncü alt boyut olan beklenti boyutunda yer alan maddelerden bazıları ise "Çocuğum, manevi değerlere sahip olmalıdır" "Çocuğum, nerede nasıl davranması gerektiğini bilmelidir" gibi maddelerden oluşmaktadır.

Ebeveyn beklentileri ile ilgili literatür incelendiğinde beklentinin birçok çalışma ile ele alındığı görülmüştür. Örneğin Leung ve Shek (2011) tarafından geliştirilen ebeveyn beklenti ölçeği eğitim düzeyi, öz güven, kariyer hedefleri, ailevi yükümlülükler ve etik davranış olmak üzere beş boyuttan oluşmaktadır. Ölçek Çin kültürüne göre ebeveynlerin çocuklarından beklentilerini betimlemektedir. Ergin ve Çayak ise geliştirdikleri veli beklentisi ölçeğinde velilerin eğitim, okul, okul yönetimi ve öğretmenden beklentilerini belirlemeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda dokuz alt boyuta sahip olacak biçimde tasarlanan ölçek anne ve babanın sadece çocuklarından olana değil genel bir beklentiye odaklanmıştır. Ebeveyn beklentilerini ölçmek için geliştirilen bir diğer ölçek de Eisen vd.' ne (2004) aittir. Araştırmacılar 20 madde olarak tasarlanan bu ölçekte ebeveynlerin çocuklarından akademik, ders dışı, ev içi, sosyal ve genel başarı alanlarındaki beklentilerini ölçmeyi amaçlamıştır. 186 katılımcı ile gerçekleştirilen bu çalışma da elde edilen ölçek, EBÖ benzeri bir şekilde toplam varyansın %59' unu açıklayabilmektedir. Ebeveyn beklentilerini ölçmeyi hedefleyen farklı bir çalışma da Danila vd.' ne (2023) aittir. 428 ebeveynin katılımı ile geliştirilen ölçek gerçekçi olmayan ebeveyn beklentileri ve ebeveyn katılımı olmak üzere iki boyut ve toplamda on maddeden oluşmaktadır. Ebeveyn beklentilerini çocuğun bakış açısı ile ölçmeyi hedefleyen Wang ve Heppner (2022) geliştirdikleri ölçekte üç boyut ve 32 maddeye yer vermiştir. Kişisel olgunluktan beklenti, akademik başarı beklentisi ve flört kaygıları boyutlarına sahip çalışma 392 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Ebeveyn beklentisi üzerine gerçekleştirilen bu çalışmalar dikkate alındığında EBÖ'nün

beklenti teorisine dayanarak farklı bir yaklaşıma sahip olduğu görülmektedir. Bununla birlikte EBÖ'nün madde içerikleri bakımından diğer ölçeklerde olduğu gibi ebeveyn beklentisini ölçebilecek nitelikte olduğu söylenebilir.

Ebeveyn beklenti ölçeğinin yapı geçerliliği AFA' nın yanı sıra DFA ile de sınanmıştır. Analiz sonucunda elde edilen model uyum indeksleri (χ^2/df , RMSEA, CFI, GFI, NFI, IFI) ölçeğin kabul edilebilir ve iyi uyuma sahip olduğunu göstermiştir. DFA analizi ile test edilen maddelerin standardize yol katsayılarının verdiği değerler, EBÖ'nün sahip olduğu faktörlerin ölçek maddeleri tarafından iyi bir biçimde temsil edilebildiği göstermektedir. DFA analizi ile elde edilen ölçek yapısını doğrulamak için gerçekleştirilen ikinci düzey DFA ile elde edilen değerler de modelin iyi uyum sergilediğini ortaya koymuştur. Güvenirliliğe ilişkin analizler de ölçeğin güvenilir bir ölçek olduğunu göstermektedir. McDonald's Omega (ω) ve Cronbach's Alpha (α) katsayıları hesaplanarak güvenirliliği test edilen EBÖ'nün her iki katsayısı da güçlü güvenirlilik ifade eden değerlere sahiptir. Son olarak ölçeğin zaman içindeki kararlılığını belirleyebilmek için yapılan test tekrar test analizleri EBÖ'nün farklı zamanlarda uygulanmasıyla tutarlı sonuçlar verebildiğini ortaya koymuştur.

Vroom (1964) beklenti teorisinde beklenti 0 ile 1 arasında bir değere sahip olabileceğini belirtmektedir. Çünkü bu teoriye göre beklenti bir eylem sonuç ilişkisi barındırmaktadır. Bundan dolayı bir eylemi bir sonucun izleyeceğine dair öznel bir olasılığın olmadığını gösteren sıfırdan, eylem sonucun izleyeceğine dair kesinliği gösteren 1'e kadar değişen değerler alır. Araçsallık ise bir sonuç-sonuç ilişkisidir. Buradaki birinci sonuç elde edilmediğinde ikinci sonuca ulaşmak imkânsız olduğu için -1 ile, ilk sonuç elde edildiğinde ikinci sonuç için yeterli koşulların olduğuna inanıldığında +1 arasında değer almaktadır. Değer ise -1 ile +1 arasında bir arada olabilmektedir. Çünkü eğer bir sonuç bir tepki eğilimini güçlendiriyorsa, pozitif değerlikli olduğu varsayılabilir; eğer bir tepki eğilimini zayıflatıyorsa, negatif değerlikli olduğu varsayılabilir. Ancak EBÖ'nün puanlama yaklaşımında teoride yer alan motivasyon gücünün hesaplama tekniği yerine dereceleme puanlar toplamı tekniği kullanılmıştır. Çünkü homojen bir yapı oluşturabilme ve bireyin hedeflenen amacı kavrama düzeyine ilişkin belirlemelerde bulunması açısından avantajlı olan bu teknik ile geliştirilen bir ölçeğe aracı yüksek iç tutarlılık sergileyebilmektedir (Nunnally ve Bernstein, 1994). Ayrıca Vroom'un (1964) çarpımsal hesaplama tekniği ile ilgili literatürde tutarsız çalışmaların olması da EBÖ'nün dereceleme puanlar toplamı ile puanlanmasına neden olmuştur (Chiang vd., 2008; Permezian ve Shen, 2024; Baker vd., 1989; Donovan, 2002; Stah ve Harrell, 1981). Bunun yanı sıra EBÖ'de teoride yer alan negatif değerler de göz önüne alınmamıştır. Çünkü Parker ve Dyer (1976) beklenti teorisinde yer alan olumsuz değerlerin çıkarılmasının çalışmaların geçerliliği artıracağını ifade etmiştir. EBÖ'nün geliştirilme sürecinde gerçekleştirilen ikinci düzey DFA sonuçları da ölçekten toplam puan alınabileceğini göstermiştir.

Sonuçta ebeveyn beklenti ölçeğinin gerçekleştirilen analizler ve başvuru uzman görüşleri dikkate alındığında hedeflenen niteliği ölçebilen bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Yapı geçerliğine sahip, kararlı ölçümler yapan ve yüksek güvenirlilik değerlerine sahip EBÖ hakkında, ifade edilen bu değerlerle geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu kanaati oluşabilir. EBÖ, bu şekli ile ebeveynlerin çocuklarından beklentilerini beklenti kuramı bağlamında belirleyebilecek veriler toplamada kullanılabilir. Bununla birlikte ölçeğin belirli bir çalışma grubu üzerinde test edilmesi çalışmanın bir sınırlılığı olarak değerlendirilmektedir. Farklı kültürel gruplar üzerinde ölçeğin tekrar test edilmesi gerekli görülebilir. Bundan dolayı ileride gerçekleştirilecek çalışmalarda ölçeğin farklı demografik gruplarda ve farklı sosyo-ekonomik düzeylerde ve farklı zamanlarda denenmesi ile elde edilecek bulgular ebeveyn beklentilerinin değişimini anlamak açısından önemli olacaktır.

Kaynaklar

- Aceves, L., Bámaca-Colbert, M. Y., & Robins, R. W. (2019). Longitudinal linkages among parents' educational expectations, youth's educational expectations, and competence in mexican-origin families. *Journal of Youth and Adolescence*, 49(1), 32-48. <https://doi.org/10.1007/s10964-019-01161-5>
- Akgündüz, Y., Gök, Ö. A., & Alkan, C. (2019). The effects of rewards and proactive personality on turnover intentions and meaning of work in hotel businesses. *Tourism and Hospitality Research*, 20(2), 170-183. <https://doi.org/10.1177/1467358419841097>
- Aljuaid, H. (2021). Students' motivation to learn english as a foreign language in the context of saudi arabian learners. *Arab World English Journal*, 12(3), 242-256. <https://doi.org/10.24093/awej/vol12no3.17>
- Amali, N. A. K., Seng, H. Z., Rahmat, N. H., Mustafa, N. C., & Ibrahim, I. W. (2023). An investigation of learners' motivational drive to learn foreign language: a look at vroom's expectancy theory. *International Journal*

- of *Academic Research in Business and Social Sciences*, 13(3). <https://doi.org/10.6007/ijarbss/v13-i3/16493>
- Ang, R. P., & Huan, V. S. (2006). Academic expectations stress inventory: Development, factor analysis, reliability, and validity. *Educational and psychological measurement*, 66(3), 522-539.
- Baker, D. D., Ravichandran, R., & Randall, D. M. (1989). Exploring contrasting formulations of expectancy theory. *Decision Sciences*, 20(1), 1-13.
- Barba-Sánchez, V. and Atienza-Sahuquillo, C. (2017). Entrepreneurial motivation and self-employment: evidence from expectancy theory. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 13(4), 1097-1115. <https://doi.org/10.1007/s11365-017-0441-z>
- Bayram, N. (2013). *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş AMOS Uygulamaları*. Ezgi Kitabevi.
- Benner, A. D., Fernandez, C. C., Hou, Y., & Gonzalez, C. S. (2021). Parent and teacher educational expectations and adolescents' academic performance: Mechanisms of influence. *Journal of community psychology*, 49(7), 2679-2703.
- Bornstein, M. H., & Zlotnik, D. (2008). *Parenting style and their effects*. Encyclopaedia of Infant and Early Childhood Development.
- Brouwer, S., Bakker, R., & Schellekens, J. (2015). Predictors for re-employment success in newly unemployed: a prospective cohort study. *Journal of Vocational Behavior*, 89, 32-38. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2015.04.001>
- Brown, C. (2023). Better than nothing: on defining the valence of a life. *Economics and Philosophy*, 40(2), 434-461. <https://doi.org/10.1017/s0266267123000305>
- Büyüköztürk, Ş. (2015). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Pegem Yayınları.
- Chan, I. Y. S., Leung, M., & Liang, Q. (2018). The roles of motivation and coping behaviours in managing stress: qualitative interview study of hong kong expatriate construction professionals in mainland china. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 15(3), 561. <https://doi.org/10.3390/ijerph15030561>
- Chiang, C. F., Jang, S., Canter, D., & Prince, B. (2008). An expectancy theory model for hotel employee motivation: Examining the moderating role of communication satisfaction. *International Journal of Hospitality & Tourism Administration*, 9(4), 327-351.
- Chissom, D. (2024). Post-pandemic trends in the hospitality industry. *Journal of Modern Hospitality*, 3(3), 1-13. <https://doi.org/10.47941/jmh.1961>
- Chopra, K. (2019). Vroom's expectancy theory to motivate academic library users in india using grounded theory approach. *Global Knowledge, Memory and Communication*, 68(4/5), 300-322. <https://doi.org/10.1108/gkmc-09-2018-0079>
- Clark, L. A., & Watson, D. (1995). Constructing validity: Basic issues in objective scale development. *Psychological Assessment*, 7(3), 309-319. <https://doi.org/10.1037/1040-3590.7.3.309>
- Costello, A. B., & Osborne, J. W. (2005). Best practices in exploratory factor analysis: Four recommendations for getting the most from your analysis. *Practical Assessment, Research, and Evaluation*, 10(1), 1-9.
- Dănilă, I., Balazsi, R., Tăut, D., Băban, A., & Foran, H. (2023). Development and validation of the Parental Expectations Scale (PES) in parents from Romania. *European Journal of Psychological Assessment*.
- Davidescu, A. A. (2017). Jordanian health employees' job satisfaction. A vroom theory investigation. *European Proceedings of Social and Behavioural Sciences*. <https://doi.org/10.15405/epsbs.2017.07.03.18>
- Dingel, K. and Spiekermann, S. (2009). Third generation knowledge management systems: towards an augmented technology acceptance model. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.1346872>

- Donovan, J. J. (2002). Work motivation. In N. Anderson, D. S. Ones, H. K. Sinangil, & C. Viswesvaran (Eds.), *Handbook of industrial, work and organizational psychology, Vol. 2. Organizational psychology* (pp. 53–76). Sage Publications, Inc.
- Eccles, J. S., & Wigfield, A. (2002). Motivational beliefs, values, and goals. *Annual review of psychology*, 53(1), 109-132.
- Eisen, A. R., Spasaro, S. A., Brien, L. K., Kearney, C. A., & Albano, A. M. (2004). Parental expectancies and childhood anxiety disorders: Psychometric properties of the Parental Expectancies Scale. *Journal of Anxiety Disorders*, 18(2), 89-109.
- Ergin, D.Y. ve Çayak, S. (2019). Veli Beklentileri Ölçeği'nin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 46-55.
- Eronen, M. I. and Bringmann, L. F. (2021). The theory crisis in psychology: how to move forward. *Perspectives on Psychological Science*, 16(4), 779-788. <https://doi.org/10.1177/1745691620970586>
- Fabrigar, L. R., Wegener, D. T., MacCallum, R. C., & Strahan, E. J. (1999). Evaluating the use of exploratory factor analysis in psychological research. *Psychological Methods*, 4(3), 272-299.
- Fagbohungebe, B. O. (2012). Students' performance in core and service courses: a test of valence-instrumentality expectancy theory. *Journal of Management and Sustainability*, 2(2). <https://doi.org/10.5539/jms.v2n2p236>
- Fan, X., & Chen, M. (2001). Parental involvement and students' academic achievement: A meta-analysis. *Educational Psychology Review*, 13(1), 1-22. <https://doi.org/10.1023/A:1009048817385>
- Fang, Y., van Grieken, A., Windhorst, D. A., Fierloos, I. N., Jonkman, H., Hosman, C. M., ... & Raat, H. (2023). Longitudinal associations between parent, child, family factors and dyssomnias in children from birth to 8 years: The CIKEO study. *Journal of Affective Disorders*, 323, 496-505.
- Froiland, J. M., Peterson, A., & Davison, M. L. (2013). The long-term effects of early parent involvement and parent expectation in the USA. *School Psychology International*, 34(1), 33-50.
- Fuligni, A. J. (1997). The academic achievement of adolescents from immigrant families: The role of family background, attitudes, and behavior. *Child development*, 68(2), 351-363.
- Ghoddousi, P., Bahrami, N., Chileshe, N., & Hosseini, M. R. (2014). Mapping site-based construction workers' motivation: expectancy theory approach. *Construction Economics and Building*, 14(1), 60-77. <https://doi.org/10.5130/ajceb.v14i1.3712>
- Grossman, J. A., Kuhn-McKearin, M., & Strein, W. (2011, August). Parental expectations and academic achievement: Mediators and school effects. In *Presentado en Annual Convention of the American Psychological Association. Washington, DC*.
- Guo, X., Lv, B., Zhou, H., Liu, C., Liu, J., Jiang, K., & Luo, L. (2018). Gender differences in how family income and parental education relate to reading achievement in China: The mediating role of parental expectation and parental involvement. *Frontiers in psychology*, 9, 783.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Pearson.
- Haynes, S. N., Richard, D. C., & Kubany, E. S. (1995). Content validity in psychological assessment: A functional approach to concepts and methods. *Psychological Assessment*, 7(3), 238-247. <https://doi.org/10.1037/1040-3590.7.3.238>
- Heneman, H. G. and Schwab, D. P. (1972). Evaluation of research on expectancy theory predictions of employee performance. *Psychological Bulletin*, 78(1), 1-9. <https://doi.org/10.1037/h0033093>
- Hinkin, T. R. (1998). A brief tutorial on the development of measures for use in survey questionnaires. *Organizational Research Methods*, 1(1), 104-121. <https://doi.org/10.1177/109442819800100106>

- Jeynes, W. H. (2024). A meta-analysis: the relationship between the parental expectations component of parental involvement with students' academic achievement. *Urban Education*, 59(1), 63-95. <https://doi.org/10.1177/00420859211073892>
- Kirk, C. M., Lewis-Moss, R. K., Nilsen, C., & Colvin, D. Q. (2011). The role of parent expectations on adolescent educational aspirations. *Educational Studies*, 37(1), 89-99.
- Kiss, A. J. and Vukovic, R. K. (2020). Exploring educational engagement for parents with math anxiety. *Psychology in the Schools*, 58(2), 364-376. <https://doi.org/10.1002/pits.22451>
- Latham, G. P. (2012). *Work motivation: History, theory, research, and practice* (2nd ed.). SAGE Publications.
- Lawler, E. E. and Suttle, J. L. (1973). Expectancy theory and job behavior. *Organizational Behavior and Human Performance*, 9(3), 482-503. [https://doi.org/10.1016/0030-5073\(73\)90066-4](https://doi.org/10.1016/0030-5073(73)90066-4)
- Lee, S. (2007). Vroom's expectancy theory and the public library customer motivation model. *Library Review*, 56(9), 788-796. <https://doi.org/10.1108/00242530710831239>
- Leung, J. T., & Shek, D. T. (2011). Validation of the Chinese parental expectation on child's future scale.
- Lord, R. G., Hanges, P. J., & Godfrey, E. G. (2003). Integrating neural networks into decision-making and motivational theory: rethinking vie theory.. *Canadian Psychology / Psychologie Canadienne*, 44(1), 21-38. <https://doi.org/10.1037/h0085815>
- Navarro, D. (2020). If mathematical psychology did not exist we might need to invent it: a comment on theory building in psychology.. <https://doi.org/10.31234/osf.io/ygbjp>
- Neuenschwander, M. P., Vida, M., Garrett, J. L., & Eccles, J. S. (2007). Parents' expectations and students' achievement in two western nations. *International Journal of Behavioral Development*, 31(6), 594-602.
- Osafo, E., Paros, A., & Yawson, R. M. (2021). Valence–instrumentality–expectancy model of motivation as an alternative model for examining ethical leadership behaviors. *Sage Open*, 11(2). <https://doi.org/10.1177/21582440211021896>
- Parker, D. F., & Dyer, L. (1976). Expectancy theory as a within-person behavioral choice model: An empirical test of some conceptual and methodological refinements. *Organizational Behavior and Human Performance*, 17(1), 97-117.
- Peleg-Popko, O., Klingman, A., & Nahhas, I. A. H. (2003). Cross-cultural and familial differences between Arab and Jewish adolescents in test anxiety. *International Journal of Intercultural Relations*, 27(5), 525-541.
- Permzadian, V., & Shen, T. (2024). Assessing the predictive validity of expectancy theory for academic performance. *BMC psychology*, 12(1), 437.
- Phillipson, S., & Phillipson, S. N. (2010). The involvement of Hong Kong parents in the education of their children: a validation of the Parents' Attributions and Perception Questionnaire. *Educational Psychology*, 30(6), 625-649.
- Pinder, C. C. (2014). *Work motivation in organizational behavior* (2nd ed.). Psychology Press.
- Pinquart, M., & Ebeling, M. (2020). Parental educational expectations and academic achievement in children and adolescents—a meta-analysis. *Educational Psychology Review*, 32(2), 463-480.
- Pomerantz, E. M., & Dong, W. (2006). Effects of mothers' perceptions of children's competence: the moderating role of mothers' theories of competence. *Developmental Psychology*, 42(5), 950.
- Pomerantz, E. M., Qin, L., Wang, Q., & Chen, H. (2011). Changes in early adolescents' sense of responsibility to their parents in the United States and China: Implications for academic functioning. *Child development*, 82(4), 1136-1151.
- Qu, Y., & Pomerantz, E. M. (2015). Divergent school trajectories in early adolescence in the United States and China: An examination of underlying mechanisms. *Journal of youth and adolescence*, 44, 2095-2109.

- Rimkute, L., Hirvonen, R., Tolvanen, A., Aunola, K., & Nurmi, J. (2012). Parents' role in adolescents' educational expectations. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 56(6), 571-590. <https://doi.org/10.1080/00313831.2011.621133>
- Robinaugh, D. J., Haslbeck, J. M. B., Ryan, O., Fried, E. I., & Waldorp, L. (2021). Invisible hands and fine calipers: a call to use formal theory as a toolkit for theory construction. *Perspectives on Psychological Science*, 16(4), 725-743. <https://doi.org/10.1177/1745691620974697>
- Rutherford, T. (2015). Emotional well-being and discrepancies between child and parent educational expectations and aspirations in middle and high school. *International Journal of Adolescence and Youth*, 20(1), 69-85.
- Schumacker, R. E. ve Lomax, R. G. (2004). A beginner's guide to structural equation modeling. Psychology Press.
- Shi, Z., Yang, B., Chen, B., Chen, X., & Qu, Y. (2023). What motivates chinese mothers' involvement in adolescents' learning? longitudinal investigation on the role of mothers' expectations of adolescents' family obligations and adolescents' academic performance. *Behavioral Sciences*, 13(8), 632. <https://doi.org/10.3390/bs13080632>
- Solomon, G. B. and Rhea, D. (2008). Sources of expectancy information among college coaches: a qualitative test of expectancy theory. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 3(2), 251-268. <https://doi.org/10.1260/174795408785100725>
- Song, Y., Wu, J., Zhou, Z., Tian, Y., Li, W., & Xie, H. (2024). Parent-adolescent discrepancies in educational expectations, relationship quality, and study engagement: a multi-informant study using response surface analysis. *Frontiers in Psychology*, 15. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1288644>
- Stahl, M. J., & Harrell, A. M. (1981). Modeling effort decisions with behavioral decision theory: Toward an individual differences model of expectancy theory. *Organizational Behavior and Human Performance*, 27(3), 303-325.
- Tong, J., Zhang, X., Zhu, X., & Dang, J. (2022). How and when institutional trust helps deal with group crisis like covid-19 pandemic for chinese employees? a social perspective of motivation. *Current Psychology*, 43(16), 15008-15019. <https://doi.org/10.1007/s12144-022-04149-w>
- Vroom, V. H. (1964). Work and motivation. *John Willey & Sons*.
- Vroom, V., Porter, L., & Lawler, E. (2015). Expectancy theories. In *Organizational Behavior 1* (pp. 94-113). Routledge.
- Wang, L. F., & Heppner, P. P. (2002). Assessing the impact of parental expectations and psychological distress on Taiwanese college students. *The Counseling Psychologist*, 30(4), 582-608.
- Wang, Y. and Tambi, F. B. (2024). Correlation between students perceived parental expectations and students academic engagement: the intermediary effect of academic self-efficacy. *Journal of Pedagogical Research*. <https://doi.org/10.33902/jpr.202427683>
- Yamamoto, Y., & Holloway, S. D. (2010). Parental expectations and children's academic performance in sociocultural context. *Educational Psychology Review*, 22(3), 189-214. <https://doi.org/10.1007/s10648-010-9121-z>
- Zhang, F., & Yang, R. (2025). Parental expectations and adolescents' happiness: the role of self-efficacy and connectedness. *BMC psychology*, 13(1), 24.
- Zhao, L. (2024). Evaluation of the effect of parental participation on chinese adolescent behavioral development through the mediating effect of peers: a moderated mediation model. *Psychology Research and Behavior Management*, Volume 17, 1881-1901. <https://doi.org/10.2147/prbm.s459742>
- Zhuang, J., Ng, J. C., & Wu, Q. (2024). I am better because of your expectation: Examining how left-behind status moderates the mediation effect of perceived parental educational expectation on cognitive ability among Chinese rural students. *Child: Care, Health and Development*, 50(4), e13283.

Zucker, T. A., Montroy, J., Master, A., Assel, M., McCallum, C., & Yeomans-Maldonado, G. (2021). Expectancy-value theory & preschool parental involvement in informal STEM learning. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 76, 101320.

Extended Abstract

While parents are closely interested in the developmental processes of their children, they may also have various expectations. These expectations of parents are shaped by many factors, including socioeconomic status, cultural values, previous experiences and family dynamics. These expectations play an important role in influencing children's academic performance and overall development. Parents may expect their children to achieve academically, actively participate in extracurricular activities, behave responsibly, be respectful of others and make wise decisions. In addition, parental expectations may also include specific goals for the future, such as their children entering a prestigious university, following a specific career path, or following in their parents' footsteps. Considering the existing literature on parental expectancy, it has been observed that although there are many studies that measure parental expectations depending on various factors, there is no measurement tool that can measure parental expectations in the context of motivation. For this reason, the parental expectancy scale was designed based on Vroom's (1964) motivation theory. Because the development of a scale on a theoretical basis is an important stage in terms of ensuring the content validity of the scale. A scale developed in this way can measure the construct to be measured in a way to cover all dimensions (Haynes et al., 1995). In addition, scales developed on the basis of the theoretical basis allow to make the results of studies conducted in different cultures or at different times more meaningful. Therefore, in this study, since there is no measurement tool that can measure parental expectations on a theoretical basis, it was aimed to develop a measurement tool that can measure expectancy in a theoretical context.

Expectancy, which is the basic component of expectancy theory, is related to the fact that an effort can lead to a good performance (Vroom, 1964). Since parents may also have various expectations for their children, the expectancy component can be explained by parents' beliefs that their children can be successful when they make a certain effort. In other words, expectancy is the performance that a parent wants to see in his/her children. The other basic component of the theory, instrumentalism, is related to the belief that a certain effort will lead to success and success will lead to a reward. When parents have expectations about their children, they may be in the belief that the performance they want to see from them will fulfil the expectation or not. Vroom (1964) considered value, another component in his theory, as a person's approach towards a certain reward or outcome. Since the important thing in the value component is the result or reward, parents may have an attitude about the value achieved by their children as a result of their efforts. This attitude is related to how the child's achievement is evaluated by the parent according to his/her own emotional, cultural or social perspective.

When these three components of the theory are considered together, the basic dynamics that determine parents' motivation towards their children's life processes become more understandable. If a parent believes that his/her child's effort will lead him/her to success, thinks that he/she can reach a certain goal in the future as a result of this effort, and considers the result that the child will achieve important for himself/herself, it can be said that he/she has high parenting motivation.

Exploratory factor analysis (EFA) and confirmatory factor analysis (CFA) were conducted to examine the construct validity of the scale. In this context, the study group of the study was formed with 475 participants so that the statistical analyses required by the scale development process could be performed reliably. After the completion of the EFA phase, a different study group with the same qualifications was formed for confirmatory factor analysis (CFA) in order to test the construct validity of the scale. The study group for CFA consisted of 350 parent participants. These participants were selected among individuals who were not involved in the EFA process and had similar demographic characteristics. In addition, a pilot study group of 50 parents was formed to evaluate the comprehensibility and appropriateness of the draft scale form. The pilot study was conducted to determine the clarity of the scale items and how they were perceived by the participants.

According to the results of the EFA, it was decided that the PBI had a three-factor structure by taking into account the theoretical foundations and examining the factors with eigenvalues greater than 1. The factor loadings of 24 items were determined by EFA and M22 and M24, which had factor loadings below 0.30 or loaded on more than one factor, were excluded from the analysis and the EFA process was repeated. It was seen that the three-factor structure obtained by excluding items M22 and M24 in the EFA process of EBÖ could explain 59.01% of the total variance. Since the factor loading values of all items were above the threshold value of .40 accepted in the literature, it was concluded that the construct validity of the scale was achieved. When the distribution of the items

to the factors was analysed, it was determined that the scale measured the determined structure. In the process of naming the factors, the content of the items collected under each factor and the context of expectancy theory (Vroom, 1964) were taken as basis. The 22-item structure obtained after the exploratory factor analysis was re-examined with confirmatory factor analysis. After the Confirmatory Factor Analysis, the Chi-square divided by degrees of freedom (χ^2/df) was found to be 3.618. When the fit indices obtained in the model are examined, GFI (Goodness-of-Fit Index) value shows that the model provides a good fit. CFI (Comparative Fit Index) and IFI (Incremental Fit Index) values were calculated as 0.944 and 0.945, respectively, and since both values are above 0.90, it can be said that the model provides a good fit. The NFI (Normed Fit Index) value obtained was 0.925, indicating that the fit level of the model was good. RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation) value was calculated as 0.061 with CFA analyses. McDonald's Omega (ω) and Cronbach's Alpha (α) coefficients were calculated to evaluate the internal consistency and reliability of the parental expectancy scale. Both coefficients being 0.70 and above indicate that the scale is reliable. Test-retest reliability was analysed to evaluate the stability of the scale over time. In this context, the scale was reapplied to the same group of participants after a certain period of time after the first application and Pearson correlation coefficients between the two measurements were calculated. The results obtained show that the scale provides consistent measurements over time.